

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi

Nezahat Hamiden KARACA
Afyon Kocatepe Üniversitesi
nhamiden@gmail.com

Ayşegül GÜNDÜZ
Afyon Kocatepe Üniversitesi
agulgunduz@gmail.com

Neriman ARAL
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
aralneriman@gmail.com

Özet

Çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını incelemek, sosyal davranışlarla bazı değişkenlerin ilişkili olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmaya Afyonkarahisar il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel anaokulları ile ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden altı yaş grubundaki toplam 299 çocuk dâhil edilmiştir. Çalışmada Crick ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen Karakuş (2008) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu kullanılmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarında öğretmen görüşlerine göre cinsiyetin, anne-baba öğrenim düzeyinin, anne-baba yaşı değişkenleri arasında farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi dönem çocuklarının fiziksel, ilişkisel ve olumlu sosyal davranış boyutlarında cinsiyetin, anne-baba öğrenim düzeyi ile anne-baba yaşının anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Okul Öncesi Dönem, Sosyal Davranışlar, Fi

1.Giriş

Eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen süreçtir. Bu süreç içerisinde çocuğun bedensel, bilişsel, sosyal, psikomotor ve dil gelişimi büyük ölçüde tamamlanmaktadır. Çocukların istenilen davranış özelliklerine sahip olmasını sağlayabilmek için onların gelişim özelliklerini iyi bilmek gerekmektedir (Alisınanoğlu ve Kesicioğlu, 2010). Aksi halde, birçok güçlükle karşılaşılabilir, çocuğun yetiştirilmesi tesadüflere bırakılabilir ve farkında olunmadan çocuğa zarar verilebilir. Bu açıdan bakıldığında, birçok kritik dönemi içinde barındıran okul öncesi dönemde verilen eğitim oldukça önemlidir (Aral ve ark., 2002).

Çocuğun duygusal, zihinsel, bedensel ve sosyal gelişimini sağlamak; uyumlu bir yaşam sürebilmesi için gerekli olan temeli oluşturabilmek, okul öncesi eğitimin en temel amaçlarından biridir. Okul öncesi eğitim sayesinde çocuk, okulda diğer çocuklar ve öğretmeni aracılığıyla topluma uyum sağlamayı öğrenir. Bu dönemde desteklenmeyen çocukların gelişimlerinde yetersizlikler görülebilir. Yapılan çalışmalarda, çocuğun gelişiminde okul öncesi eğitimin etkili olduğu vurgulanmaktadır (Uğur,1998;Dinç, 2002; Turan ve Aral,2008; Akı ve ark.,2008).

Okul öncesi eğitim sosyal gelişim açısından değerlendirilecek olursa, çocuk içinde bulunduğu bu dönemde giderek genişleyen ve karışık bir hal alan bir sosyal ilişki ağı ile etkileşim halindedir. Doğumdan itibaren ilk sosyal ilişkilerini ailesi ile birlikte yaşayan çocuk için, okul öncesi eğitimin başlamasıyla birlikte etkileşimde bulunacağı sosyal çevreye, öğretmene ve akranlar da dâhil olmaktadır (Ekinci Vural, 2006; Gülay, 2009; Uz Baş, 2003). Bu sosyal çevre içerisinde kendine güven, kendini ifade etme ve sosyal bağımsızlık gibi bireyin sosyal ortamlarda olumlu sonuçlar elde etmesini sağlayan sosyal becerilerin geliştirilmesi okul öncesi eğitim kurumlarında desteklenmektedir (Durualp, 2009). Durualp (2009) yaptığı çalışmada okul öncesi çocuklarına oyun temelli verilen sosyal beceri eğitiminin çocukların sosyal uyum ve becerilerinde etkili olduğunu belirlemiştir.

Sosyal davranışların kazanılmasında, çocukların kişilik yapılarının farklılığı, yetiştiği aile yapısı, içinde yaşadığı kültürel faktörler gibi bireysel farklılıklar da etkili olmaktadır (Özabacı, 2006). Çocuğun sosyal davranışlarındaki yetersizlikler, okul başarısızlığı, saldırganlık, suç eğilimi ve çeşitli psikolojik bozukluklar gibi olumsuz durumlara neden olabilmektedir (Gottman ve Putallaz, 1981). Bu tür problemlerin ortadan kaldırılabilmesi için çocuğun sosyal davranışlarının geliştirilerek, topluma uyumu ve bütünleştirilmesi sağlanmalıdır (Avcıoğlu,2007).

İletişimin, sosyal etkileşimin, dil becerilerinin, kendilik değerinin gelişimi açısından kritik yıllar olarak kabul edilen okul öncesi yıllardaki eğitim ortamlarının; çocuklara davranış örüntülerinin ve uyumsal davranışların değişimi ve gelişimi için yeterli modeller sunduğu belirtilmektedir (Odom, 2000)

Diener ve Kim'e (2003) göre, okul öncesi dönemde, çocuğun sosyal hayatta uyum gösterip göstermediği ön plandadır. Bu uyum olmadığında çocukta davranış problemleri görülmekte ve bu problemler okul hayatı boyunca çocuğun eğitimini etkilemektedir.

Okul öncesi dönemde görülebilen sorun davranışların erken tanınmasında ve önleme programlarının planlanmasında okul öncesi eğitim büyük bir rol oynamaktadır (Balat ve ark., 2008). Yapılan bir çalışmada, çocukların fiziksel saldırganlık davranışı ile ilgili problemlerinin okul öncesi dönemde görülmeye başladığı belirtilmekte, bu dönemdeki çocukların %28'inin

düşük düzeyde, %58'inin orta düzeyde, %14'ünün ise yüksek düzeyde saldırgan davranışlar gösterdiği vurgulanmaktadır (Tremblay ve ark., 2004). Okul öncesi dönemde çocuklarda karşılaşılan sosyal uyum davranışlarının, saldırgan davranışların bir ön belirleyicisi olmasında büyük rol oynadığı belirtilmektedir (Karakuş, 2008). Bu problemlerin, ebeveynler ve öğretmenler tarafından fark edilmesi ve zamanında müdahalede bulunulması, ileride daha büyük problemlere yol açmaması açısından büyük önem taşımaktadır (Profeta, 2002).

Bu düşünceden hareketle çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını incelemek, çocukların sosyal davranışların da; cinsiyetin, anne-baba öğrenim düzeyinin, anne-baba yaşının etkili olup olmadığını belirlemek, bu konuda kurumlara, eğitimcilere ve annelere yönelik öneriler sunabilmek amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını incelemek, sosyal davranışlarda cinsiyet, anne- baba öğrenim düzeyi ve anne-baba yaşları değişkenlerinin etkili olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını öğretmen görüşlerine göre belirlemek için genel tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu, olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2005).

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Çalışma 2009- 2010 öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel anaokulları ile ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden çocuklar üzerinde yürütülmüştür. Afyonkarahisar il merkezindeki anaokulları ve anasınıflarına devam eden, 60-72 ay arasında olan herhangi bir engeli olmayan ve anne- babası ile birlikte yaşayan basit tesadüfi örnekleme yoluyla belirlenen 299 çocuk çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın verilerinin toplanmasında gönüllülük esasına dikkat edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Crick ve arkadaşları(1997) tarafından geliştirilen ve Karakuş(2008) tarafından Türkçeye uyarlanan Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu (Preschool Social Behavior Scale Teacher Form- PSBS-T) kullanılmıştır. Crick ve arkadaşları (1997), ilk aşamada toplam 25 maddeden oluşan Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formundan faktör analizi sonrası .40'tan düşük altı madde çıkarılmıştır. Orijinal ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği fiziksel saldırganlık ($\alpha=.94$), ilişkisel saldırganlık ($\alpha=.96$), olumlu sosyal davranışlar ($\alpha=.88$), depresif duygular ($\alpha=.87$) alt boyutlarının iç tutarlılık güvenilirliği yüksek bulunmuştur. Karakuş'un yapmış olduğu geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında, ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği fiziksel saldırganlık ($\alpha=.89$), ilişkisel

saldırganlık ($\alpha=.83$), olumlu sosyal davranışlar ($\alpha=.88$) güvenilirliği de yüksek bulunmuştur. Depresif duygular ($\alpha=.67$) alt boyutunun güvenilirliğinin ise yeterli düzeyde olduğu kabul edilmiştir. Bu ölçek fiziksel saldırganlık (2.,5.,7.,12.,13. ve 19. maddeler), ilişkisel saldırganlık (4.,8.,11.,14.,17.,18. maddeler ile), olumlu sosyal davranışlar (1.,3.,6. ve 10. maddeler) ile depresif duyguları (9.,15. ve 16. maddeler) belirlemeye yönelik 19 maddeden oluşmaktadır. Likert tipi ölçekte yer alan maddeler *1.Hiç ya da neredeyse hiç doğru değil, 2. Çok sık değil, 3. Bazen, 4. Sıklıkla, 5. Her zaman ya da neredeyse her zaman doğru* şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekteki puanların aritmetik ortalaması alındığı için, araştırmaya dahil edilen çocukların puanları en düşük 1, en yüksek 5 arasında değişmektedir. Likert tipi ölçekten alınan puan yükseldikçe çocuğun fiziksel- ilişkisel saldırganlık, depresif duygular ve olumlu sosyal davranışları daha fazla sergilediği söylenebilir(Karakuş,2008).

2.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Verilerin analizinde öncelikle normalliğe, homojenliğe ve birbirinden bağımsız olup olmadığına bakılmıştır (Green ve Salkind, 2007). Dağılımın normalliği için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri yapılmıştır. Sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Sosyal Davranış Alt Boyutlarıyla İlgili Normallik Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
Fiziksel Saldırganlık	.236	299	.000	.751	299	.000
İlişkisel Saldırganlık	.209	299	.000	.803	299	.000
Olumlu Sosyal Davranış	.120	299	.000	.921	299	.000
Depresif Duygular	.302	299	.000	.712	299	.000

Tablo 1 incelendiğinde; fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve depresif duygular alt boyutlarına ilişkin puanların dağılımının normal olmadığı belirlenmiştir ($p<.05$). Normal olmadığı görülen alt boyutların basıklık ve çarpıklık katsayıları incelendiğinde, basıklık ve çarpıklık katsayısının +2 ile -2 arasında olması puanların normal dağılım gösterdiğini vurgulamaktadır (Pallant, 2001). Fiziksel saldırganlık(-1.629, 1.186), ilişkisel saldırganlık(-1.399, 1.422), olumlu sosyal davranış(-.631, -.385) ve depresif duygular(-1.902, 1.346) alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık katsayısının +2 ile -2 arasında olduğu görülmüştür. Bu noktadan hareketle puanların normal dağıldığı kabul edilmiştir. Homojenliğe bakıldığında değerlerin 0.05’ten büyük olduğu bulunmuş, homojenlik varsayımı varyans analizi için yeterli kabul edilmiştir. Yapılan normallik ve homojenlik analizleri sonucunda; verilerin analizinde parametrik ölçümlerden t testi ve varyans analizinin kullanılmasına karar verilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını belirlemek ve bazı değişkenlerin sosyal davranışlar üzerinde etkili olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çalışmanın sonuçları tablolar halinde sunulmaktadır.

Tablo 2. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Sosyal Davranışlarına Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Alt Gruplar	Cinsiyet	N	X	s.s.	T	Anlamlılık Düzeyi
Fiziksel Saldırganlık	Kız	151	1.349	.598	4.511	.000
	Erkek	148	1.738	.870		
İlişkisel Saldırganlık	Kız	151	1.935	.580	1.606	.109
	Erkek	148	2.048	.638		
Olumlu Sosyal Davranış	Kız	151	4.212	.776	4.005	.000
	Erkek	148	3.838	.839		
Depresif Duygular	Kız	151	1.375	.628	.988	.324
	Erkek	148	1.446	.605		

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen görüşlerine göre erkeklerin sosyal alt boyutlarından (fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygular) aldıkları puan ortalamalarının kızların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan t- testi sonucunda çocukların cinsiyetinin Fiziksel Saldırganlık ($t=4.511$ ve $p < .05$) ve Olumlu Sosyal Davranış ($t=4.005$ ve $p < .05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı, İlişkisel Saldırganlık ve Depresif Duygular alt boyutunda ise anlamlı farklılık yaratmadığı bulunmuştur. McCoby ve Jacklin (1980) çalışmasında, altı yaş erkek çocukların kız çocuklarına göre daha çok saldırgan davranışlarda buldukları sonucuna ulaşmıştır Crick ve arkadaşları (1997) çocuklarda saldırganlık davranışları ile ilgili yapılan birçok araştırmada yalnızca erkek çocukların saldırgan davranışlarını incelemiş ve erkek çocukların daha çok fiziksel saldırganlığa başvurduğu belirlenmiştir. Katsurada ve Sugawara (1998)'nin çalışmasında erkek çocukların kız çocuklarına göre daha saldırgan davranışlarda buldukları sonucuna ulaşmıştır. Kapıkıran ve arkadaşları (2006)'nın yapmış olduğu çalışmada erkek çocukların izledikleri filmlerdeki saldırgan erkek karakterlerle özdeşim kurdukları kızların ise hem erkek hem kadın saldırgan karakterle özdeşim kurdukları görülmüş ve bu nedenle, kızların saldırgan görüntülerden daha çok etkilendikleri kaydedilmiştir. Masalcı (2001) çalışmasında, kızların öfkelerini konuşmayarak ve yalnız kalmak isteyerek ifade ettiklerini, erkeklerin ise bağırarak, vurarak, küfrederek ya da hiçbir şey yapmayarak ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Erkek çocuklardaki saldırganlık davranışının daha sık görülmesinin nedeni kız çocuklara oranla erkek çocukların bu tarz davranışlarının yetişkinler tarafından daha fazla onay görmesi hatta, teşvik edilmesi ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Söz konusu davranışlar zaman zaman erkek çocuğuna biçilen rollerle ilgili olurken, zaman zaman da ailenin genel davranış örüntüsü ile ilgili olabilir (Kanlıklılıçer, 2005).

Tablo 3. Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Anne ve Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Saldırgan Davranışlarına Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	s.s.	F	Sig	Anlamlı Fark
Fiziksel Saldırganlık	İlköğretim	119	1.518	.702	.127	.881	
	Ortaöğretim	78	1.575	.885			
	Üniversite ve üstü	102	1.542	.755			
	Toplam	299	1.541	.769			
İlişkisel Saldırganlık	İlköğretim	119	1.885	.517	3.247	.040	c-a
	Ortaöğretim	78	2.026	.729			
	Üniversite ve üstü	102	2.087	.599			
	Toplam	299	1.991	.611			
Olumlu Sosyal Davranış	İlköğretim	119	4.046	.825	.109	.896	
	Ortaöğretim	78	3.990	.889			
	Üniversite ve üstü	102	4.032	.789			
	Toplam	299	4.027	.828			
Depresif Duygular	İlköğretim	119	1.428	.642	.912	.403	
	Ortaöğretim	78	1.466	.682			
	Üniversite ve üstü	102	1.346	.528			
	Toplam	299	1.410	.617			
Alt Boyutlar	Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	s.s.	F	Sig	Anlamlı Fark
Fiziksel Saldırganlık	İlköğretim	87	1.558	.693	.180	.835	
	Ortaöğretim	94	1.567	.897			
	Üniversite ve üstü	118	1.509	.716			
	Toplam	299	1.541	.769			
İlişkisel Saldırganlık	İlköğretim	87	1.851	.502	3.915	.021	c-a
	Ortaöğretim	94	1.994	.618			
	Üniversite ve üstü	118	2.091	.661			
	Toplam	299	1.991	.611			
Olumlu Sosyal Davranış	İlköğretim	87	4.049	.826	.062	.940	
	Ortaöğretim	94	4.005	.894			
	Üniversite ve üstü	118	4.028	.780			
	Toplam	299	4.027	.828			
Depresif Duygular	İlköğretim	87	1.475	.689	2.140	.119	
	Ortaöğretim	94	1.464	.656			
	Üniversite ve üstü	118	1.319	.515			
	Toplam	299	1.410	.617			

Kısaltmalar; a=ilköğretim, b=ortaöğretim, c=üniversite ve üzeri

Tablo 3'te görüldüğü gibi yapılan varyans analizi sonucunda annenin öğrenim durumunun ilişkisel saldırganlık [$F(2-296)=3.247, p < .05$] ve babanın öğrenim durumunun ilişkisel saldırganlık [$F(2-296)=3.915, p < .05$] alt boyutunda istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür. Farklılığın hangi anne ve baba öğrenim durumlarından kaynaklandığını belirlemek için Post-Hoc LSD testi yapılmıştır. Yapılan Post-Hoc LSD testine göre; ilköğretim mezunu anne ve babalar ile üniversite ve üstü mezun olan anne ve babaların çocuklarının “İlişkisel Saldırganlık” boyutundan aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Crick ve Grotpeter (1995)'e göre ilişkisel saldırganlık, bir çocuğun arkadaş ilişkileri ve bir gruba dahil olmayla ilişkili duygularına zarar vermeyi amaçlayan davranışlara işaret ederken, açık saldırganlık, fiziksel saldırganlık, sözel tehditler ve gözdağı verme aracılığıyla zarar vermeye yönelik davranışları içermektedir (Akt. Mutluoğlu ve Bulut Serin, 2010). Crick ve arkadaşları (1997)'na göre Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu ölçüm aracındaki ilişkisel saldırganlık, bir akranı onun söylediğini yapmadığı sürece, onu oyuna almamakla tehdit eder, akranlarına istediklerini yapmadıkça onlarla oynamayacağını ya da arkadaş olmayacağını söyler, akranlarına, istediklerini yapmadıkları takdirde doğum günü partisine davet etmeyeceğini söyler, akranlarına, diğer çocuklarla oynamamasını veya onlarla arkadaş olmamasını söyler, bir akranına kızdığında onu oyun grubundan dışlar ve diğer çocukların bir akranını sevmemesi için uğraşır maddelerdeki davranışların tümünü kapsamaktadır. Bu doğrultuda Tablo 3'teki bulgulara göre üniversite ve üstü eğitim almış anne ve babaların çocuklarının ilişkisel saldırganlık alt boyutundaki davranışları ilköğretim mezunu anne ve babaların çocuklarından daha fazla sergiledikleri söylenebilir. Buna göre; anne ve babanın öğrenim durumu(düzeyi) düştükçe çocuklarının ilişkisel saldırganlık davranışlarının azaldığı örnekleme oluşturan öğretmenlerin görüşlerine göre söylenebilir. Baran (1989)'nın yapmış olduğu çalışmada, annenin öğrenim düzeyi düştükçe davranış problemlerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Aral ve arkadaşları (2006)'nın yapmış oldukları çalışmada, üniversite mezunu annelerin çocuklarının hem işbirliği hem de sosyal ilişkilerde ortalama puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Davranışlarına Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Annelerin Yaşı	N	X	SS	F	Sig.	Anlamlı Fark
Fiziksel Saldırganlık	30 yaş ve altı	165	1.459	.742	2.397	.093	
	31-35 yaş	98	1.672	.796			
	36 ve üzeri	36	1.565	.786			
	Toplam	299	1.541	.769			
İlişkisel Saldırganlık	30 yaş ve altı	165	1.900	.551	4.256	.015	a-b
	31-35 yaş	98	2.116	.695			
	36 ve üzeri	36	2.064	.573			
	Toplam	299	1.991	.611			
Olumlu Sosyal Davranış	30 yaş ve altı	165	4.161	.825	4.957	.008	a-b
	31-35 yaş	98	3.855	.791			
	36 ve üzeri	36	3.882	.848			
	Toplam	299	4.027	.828			
Depresif Duygular	30 yaş ve altı	165	1.388	.585	.281	.755	
	31-35 yaş	98	1.428	.671			
	36 ve üzeri	36	1.463	.618			
	Toplam	299	1.410	.617			

Kısaltmalar; a=30 yaş altı, b=31-35, c=36 yaş ve üzeri

Tablo 4’ te görüldüğü gibi yapılan varyans analizi sonucunda anne yaşının çocukların ilişkisel saldırganlık [$F(2-296)=4.256, p < .05$] ve olumlu sosyal davranış [$F(2-296)=4.957, p < .05$] alt boyutlarında .05 düzeyinde anlamlı farklılığa yol açtığı görülmüştür. Farklılığın hangi anne yaş gruplarından kaynaklandığını belirlemek için Post-Hoc LSD testi yapılmıştır. Yapılan Post-Hoc LSD testine göre; 30 yaş ve altı anneler ile 31-35 yaş arasındaki annelerin çocuklarının “ilişkisel saldırganlık” ve “olumlu sosyal davranış” boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Tablo 4’teki sonuçlara göre 31-35 yaş grubundaki annelerin çocuklarının “ilişkisel saldırganlık” 30 yaş altındaki annelerin çocuklarına göre daha fazla sergiledikleri ve “olumlu sosyal davranış” daha az sergiledikleri söylenebilir. Diğer alt boyutlarda ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı bulunmuştur. Bu durum anne yaşı ile birlikte kardeş sayısının artması ve buna bağlı olarak annenin kardeşlere karşı olan tutumu ile ilişkilendirilebilir. Yaş farkının artmasının anneler tarafından çocuğa karşı olan tutumu daha sabırsız ve otoriter hale getirmesi, ayrıca evdeki kardeş sayısının artması ve kardeşler arasındaki ilişkinin düzeni ilişkisel saldırganlık davranışlarının daha sık sergilenmesine neden olmuş olabilir.

Tablo 5. Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Babalarının Yaş Gruplarına Göre Sosyal Davranışlarına Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Babanın Yaşı	N	X	SS	F	Anlamlılık Düzeyi	Anlamlı Fark
Fiziksel Saldırganlık	30 yaş ve altı	92	1.504	.778	.167	.846	-
	31-35 yaş	128	1.564	.770			
	36 ve üzeri	79	1.549	.764			
	Toplam	299	1.541	.769			
İlişkisel Saldırganlık	30 yaş ve altı	92	1.928	.558	1.545	.215	-
	31-35 yaş	128	1.975	.602			
	36 ve üzeri	79	2.089	.675			
	Toplam	299	1.991	.611			
Olumlu Sosyal Davranış	30 yaş ve altı	92	4.182	.782	2.432	.090	-
	31-35 yaş	128	3.975	.845			
	36 ve üzeri	79	3.930	.836			
	Toplam	299	4.027	.828			
Depresif Duygular	30 yaş ve altı	92	1.340	.603	1.242	.290	-
	31-35 yaş	128	1.411	.561			
	36 ve üzeri	79	1.489	.711			
	Toplam	299	1.410	.617			

Tablo 5’ de görüldüğü gibi yapılan varyans analizi sonucunda araştırmaya dahil edilen çocukların babalarının yaşı sosyal davranış alt boyutu puanlarında istatistiksel olarak bir farklılaşma yaratmadığı bulunmuştur. Buna dayanarak babanın yaşının “fiziksel saldırganlık”, “ilişkisel saldırganlık”, “olumlu sosyal davranış” ve “depresif duygular” alt boyutlarında çocuk üzerinde belirleyici bir unsur olmadığı söylenebilir.

4. Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin, Okul Öncesi Sosyal Davranış alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre, “Fiziksel Saldırganlık, İlişkisel Saldırganlık ve Depresif Davranış” boyutlarına ilişkin davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anne ve babanın öğrenim durumu değişkenine göre ilişkisel saldırganlık boyutuna ilişkin davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Annenin yaşı değişkeninin ilişkisel saldırganlık ve olumlu sosyal davranış boyutuna ilişkin davranışları göstermede istatistiksel olarak anlamlı bir yarattığı bulunmuştur. Çocukların, Okul Öncesi Sosyal Davranış alt boyutları puanlarının babanın yaşına göre, fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve depresif duygular boyutlarına ilişkin davranışları için anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

Çocukların okul öncesi eğitimine sadece altı yaş için değil daha erken başlaması konusunda aileleri teşvik edici ve bilgilendirici programlar düzenlenebilir, anne-baba ve öğretmenlere sosyal davranışlar konusunda hizmet içi eğitimi verilebilir, saldırganlık içeren davranışlar görüldüğü zaman ebeveyn ve öğretmen işbirliğinde görüşmeler düzenlenebilir ya da iletişim kurulabilir. Anne ve babanın eğitim durumları ve yaşları göz önüne alınarak çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda seminer, konferans vb. programlar verilebilir.

Kaynakça

- Akı, E., Aral, N., Bütün Ayhan, A., Mutlu, B. (2008). “ Altı Yaş Grubundaki Çocukların Kavram Gelişimleri İle Görsel Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelemesi”, *Uluslararası Türk Halkları Çocuk Edebiyatı Kongresi, Qafqaz Üniversitesi*, 13-15 Kasım, 1.Kitap, s.: 503-507, Bakü/ Azerbaycan.
- Alisinanoğlu, F., Kesicioğlu, O.S. (2010). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği)”, *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 /1,s.: 93-110.
- Aral, N., Kandır, A., Can Yaşar, M. (2002). *Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Aral, N., Gürsoy, F., Bıçakçı, M.Y., Körükçü,Ö.(2006). An Investigation of The Social Behaviors of Children Who Attend Pre-School (ed. M.S.Giannakaki, G.T. Papanikos, Y. Pozios and J. K. Richards). *Institutions.Research on Education* 15-23. Hardback, ATINER, Athens, Greece.
- Avcıoğlu, H. (2007). “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (4-6 yaş)”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7/2, s.: 87-101.
- Balat Uyanık, G., Şimşek, Z., Akman.B. (2008). “Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmeleri Açısından Karşılaştırılması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, s.:263-275.
- Baran, G. (1989). *On Yaş Çocuklarında Davranış Bozuklukları İle Benlik Kavramının Gelişimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Ana Bilim Dalı.Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Crick,N.R.;Casas,J.F. ve Mashar,M.(1997). Relational And Overt Aggression İn Preschool. *Developmental Psychology*,XXXIII,p.;579-588
- Diener,L.M., Kim,D. (2003). “Maternal And Child Predictors Of Preschool Children's Social Competence”, *Journal of Applied Developmental Psychology* ,25/ 1 , p.: 3-24.
- Dinç, B. (2002). *Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Durualp, E. (2009). *Anasınıfına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Ve Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimini Etkisinin İncelenmesi: Çankırı Örneği*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim dalı, Ankara.
- .Ekinci Vural, D. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi*

- Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gülay, H. (2009). “5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Konularını Etkileyen Çeşitli Değişkenler”, *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, e_dergi, V1/I, Haziran 2009,s.:104–121, <http://efdergi.yyu.edu.tr> sitesinden 16.08.2010 tarihinde alınmıştır.
- Green, S.B., Salkind, N.J. (2007). *Using SPSS For Windows and Macintosh: Analyzing and Understanding Data*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education Inc.
- Gottman, J.M., Putallaz ,M. (1981). “An Interactional Model Of Children’s Entry Into Peer Groups”.*Child Development*, 52, s.:986-994.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi İstanbul.
- Kapıkıran, N.A., İvrendi, A.B., Adak, A. (2006). “Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri Saptama : Durum Saptaması”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, s: 19-27.
- Karakuş, A. (2008). *Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu’nun Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Karasar,N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Katsurada, E., Sugawara, A.I. (1998) The Relationship Between Hostile Attributional Bias and Aggressive Behavior in Preschoolers Early Childhood *Research Quarterly*, 13, No. 4, 623-636
- Masalıcı, A.D.(2001). *Aile İçi Etkileşimlerle Çocuğun Saldırganlık Düzeyi ve Uygu Davranışlarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. İzmir.
- Mc Coby, E.E., Jacklin, C.N. (1980). “Sex Differences In Aggression: A Rejoinder And Reprise”. *Child Development*, e_dergi, 51, p.:965-980. <http://www.jstor.org/stable/1129535?cookieSet=1> sitesinden 20.08.2010 tarihinde alınmıştır.
- Mutluoğlu, S., Bulut Serin,N. (2010). İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Sosyo -Demografik Özellikler Açısından incelenmesi (Kuzey Kıbrıs Örnekleme). *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. 11-13 November, Antalya. S:858-864.
- Odom, S.L.(2000). “Preschool Inclusion: What We Know and Where We Go from Here”. *Topics in Early Childhood Special Education*, 20/1 p.:20-27.
- Özabacı, N. (2006). “Çocukların Sosyal Becerileri İle Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (Fırat University Journal of Social Science), 16/1, s.: 163–179.
- Pallant, J. (2001). *SPSS survival manual*. Buckingham: Open University Press.
- Profeta, Y. (2002) *Çocuğun Davranış Problemleri İle Ebeveyn Çatışmasını Algılayışı Arasındaki İlişki*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tremblay,R.E., Nagin, D.S., Séguin, J.R., Zoccolillo,M., Zelazo P.D., Boivin,M., Pérusse, D., Japel, C.(2004). “Physical Aggression During Early Childhood: Trajectories and

- Predictors". *Pediatrics*, e_dergi, 114,p.:43-50,
<http://www.pediatrics.org/cgi/content/full/114/1/e43> sitesinden 20.08.10 tarihinde alınmıştır.
- Turan,D.E.,Aral,N. (2008). A Study On THE Vimsel Perception Behaviour Of 60-71 Mounth Children İn Low Socio-Economic Level Who Atend and Do Not Attend Preschool (Konya City Sample) Change And Challenge İn Education (Edi. L.S. Woodcock). *A Them Institute For Education And Research*, p:87-100. Hard Back,Atiner.
- Uğur, H. (1998). *Anasınıfı Eğitiminin Sosyalleşmedeki Rolü ve Öğrencileri Sosyalleştirme Açısından Özel ve Devlet Anasınıflarının Karşılaştırılması*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Uz Baş, A. (2003). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıfta Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okul Uyumu İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, İzmir.